

2. STEFAN CEL TÎNĂR.

Stefăniță (Stefan al V-le), 1517—1527, Stefan al doile fiu al lui Bogdan era de 11 ani la moartea tatălui seu¹. Prin urmare fusese născut între 1505 și 1506, tocmai pe cînd am văzut că tatul seu umbla să dobîndească însoțirea cu sora regelui Poloniei. Prin urmare, neputînd fi însurat Bogdan în acea vreme, rezultă numai decît că Stefăniță era un fiu natural al lui.

Fîind minor, sfatul țarei adecă divanul conducea trebile, avînd în el *Luca Arbore* hatmanul cea mai mare autoritate. El este și arătat de Ureche că «în tinerețele lui Stefan toată țara ocîrmuia, unde mulți vrăjmași i s'au aflat»². Arbore însă avea o autoritate morală, nu legală, mai mare ca a celorlalți boieri. Nu era el instituit ca regent sau epitrop peste minorul principe, după cum se vede aceasta dintr'un document chiar din anul suirei lui Stefăniță în tron, 1517, pentru o danie făcută de boierul Cosma Șerpe postelnicul, mănăstirei Neamțului. Luca Arbore se vede înșirat cu dregătoria de portar al Sucevei și prin urmare și hatman³ printre ceilalți boieri, care întă-

1. Acta Tomiciana III, p. 60: „Significavit dominus capitaneus Camenensis Maestati regiae post mortem olim Bohdani voivodae Moldaviae Stephanum eius filium undecim annos natus ad voevodatum esse adscitum”, (1517).

2. *Ureche* în *Letopisește*, I, p. 154.

3. *Ureche*, *Letopisește*, I, p. 104: „Hatman, parcalab și portar de Suceava, ispravnic peste toate oștile țarei”.

resc documentul, și anume, după mai mulți alți boieri, în următoarea ordine: panii Isac, Petru vornic, Șandru, Negrilă, Grincovici, Talabă parcalab de Hotin, Costea, Condrea de la Neamț, Petrică și Toader părcălabii cetății Noue, *Luca Arbore* portarul Sucevei, Hreanu spătar, Ieremia vistiernic, Săcuianu paharnic, Stereu stolnic, Cățăleanu comis⁴. Din această înșirare a lui Arbore la o laltă cu ceilalți boieri și în urma chiar a mai multora, se vede că el nu se deosebea în chip legal nici într'un mod în sfatul țării, și că autoritatea de care el se bucura în timpul minorității lui Ștefan, era datorită vazei sale personale. Documentul este dat în numele lui Ștefan, de și era un copil, și la sfârșit se pune: «credința domniei mele mai sus scrisul Ioan Ștefan voevod și credința prea iubitului frate al domniei mele Petru și credința panilor (înșirați mai sus)». Se vede deci că chiar în vremea minorității, tot domnul figura ca stăpînul țării, că nu se instituia o regentă anumită, ci că sfatul boierilor conducea afacerile. De aceea și Ștefan, cu toate că minor, «este miruit de Teoctist mitropolitul în tîrgul Sucevei»⁵. Cantemir adaugă că la coronarea lui Ștefăniță, sultanul trimise pe «mai marele comis al palatului în chip de sol, care să-l hiritisască pentru venirea la domnie și să-i aducă însemnele stăpînirii: cozile de cal, sandjagul (steagul) cuca, toga cea mare și calul împărătesc»⁶.

Moldova, de și închinată Porței, era încă într'o poziție cu totul deosebită de aceea ingenunchiată în care se afla Muntenia, care încă de pe atunci încăpuse față cu Poarta în o adevărată robie, trebuind să dea pe timpul lui Neagoe, contimpuran cu Ștefăniță, 500

4. Arh. ist., I, I, p. 27.

5. *Ureche* în *Letopisețe*, I. p. 153

6. *Cantemir*, descripție Moldaviae p. 66.

de copii în corpul ienicerilor. De aceea și vedem cum cu toată închinarea pe care Moldova o făcuse către Turci, sfatul boierilor după indemnul lui Luca Arbore încheie în 1518 un tratat cu Polonii. Introducerea acestui tratat, în care Polonii urmează înainte a respecta neatîrnarea dobîndită de Moldova după lupta din pădurea Cosminului, sună : »Fiind că magnificul domn Ioan Stefan voevodul Moldovei, *prietinul nostru cel sincer iubit*, au apucat scaunul părintesc, a magnificului Ioan Bogdan și au cerut de la noi prin nobilul seu *Luca Cîrjă* ajutorul contra marelui puteri a dușmanilor creștinătăței», apoi se stipulează că 1) să se ajute unul pe altul contra dușmanilor ; 2) prietinii unuia să fie și ai celuilalt ; 3) să nu se adăpostească pretendenți la tronurile lor în țara cealaltă ; 4) Stefan la caz de izgonire să fie primit în Polonia ; 5) să-și denunțe unul altuia dușmanii. 6) «În cazul cînd noi am vrea să facem o expediție generală contra împăratului turcesc, Stefan voevod va trebui să iasă în persoană cu toată țara sa moldovenească împreună cu noi. Nici Stefan nici Petru fratele lui nu vor da ajutor Turcilor, ci pe cît vor putea mai mult le vor fi dușmani»⁷.

Din acest tratat se vede întâi : că relațiile între Moldova și Polonia rămăsese până acuma tot pe piciorul acela, pe care le așezase Stefan cel Mare prin tratatul seu din 1499 ; apoi că Stefan adevăratul seu se îndrepta cu cerere de alianță către Poloni, și în sfîrșit că cu toată închinarea către Turci, Moldova nu urma mai puțin o politică dușmănească acestora, pe care Turcii căutau s'o înlătore prin o

7. *Doghiel*, I, p. 610 : „Quia cum magnificus dominus Ioannes Stephanus voevoda [Moldaviae] amicus nobis sincere dilectus, sedem patris sui magnifici olim Ioanni Bohdani voevodae assecutus, a nobis per suum nobilem Lucam Kirza oratorem et officialem suum postulasset, propter ivamentum in dies magis hostium Christianorum potentiam etc“.

purtare prietinoasă către copilul ce apucase coroana țării.

În acest an însă Tătarii năvălesc în Moldova, probabil după încheierea Turcilor, care vor fi vrut să o pedepsască indirect pentru alianța ei cu Polonia. Ei vin până la Ștefănești, unde sunt întâmpinați și bătuți de vornicul de țara de jos *Petrea Cărbăț*⁸. Istoricii poloni spun că în această luptă Moldovenii să fi fost ajutați de 3000 de călăreți poloni⁹.

Politica lui Arbore era întemeiată pe prietenia Poloniei. Cît timp el conduse trebile, izbuti a o păstra, și a o întoarce în folosul Moldovei. Așa Polonii privilegiu pe Petru Rareș, care nu înceta de a pîndi momentul cînd ar fi putut încăpea în tronul moldovenesc. În 1520 vice-canțelarul Tomiczki scrie palatinului de la Inowraclaw ca «să trimită pe Petru Valacul din castelul său, căci nu ar avea încredere în el Maiestatea Sa»¹⁰. Luca Arbore la rîndul său informa pe Poloni despre mișcările Tătarilor¹¹.

În 1522 însă Ștefăniță în vîrstă de 16 ani, luînd în mînă conducerea trebilor, se supără pe Poloni pentru adăpostul ce-l dădea unor boieri pribegi, Isac și Bîrlan, care se vede că susțineau pretențiile lui Rareș la domnia Moldovei. În curînd un al treilea boier, Cosma Șerpe, emigrează și el în Polonia, sporînd nemulțămirea lui Ștefăniță¹². El face remustrări Polonilor pentru această călcare a tratatului încheiet. Regele care temîndu-se de un atac al Turcilor contra țării sale, dorea să mențină legături prietinoase cu Moldova, îi răspunde că nu ar avea cunoștință despre aflarea acelor boieri în statul său, și că în ori

8. *Ureche* în *Letopisețul*. I. p. 153. *Cron. putneană* în *Arch. ist.*, III, p. 10.

9. *Wapowski*, p. 571 ap. *Picot*, *Chron. d'Ureche*. p. 262.

10. *Acta Tomiciana*, V, p. 143.

11. *Idem* V, p. 272.

12. *Idem* VI p. 24. *Comp Ureche*, *Letopisețul* I, p. 154.

ce caz nu va favoriza întreprinderile lor, trimițînd pentru a asigura pe Ștefăniță un sol anume la el ¹³. Domnul vîrînd apoi să iee de soție pe o fică naturală a lui Sigismund, regele nu știm din ce pricină refuză ceruta încuscrire ¹⁴, lucru ce bine înțeles duce la culme supărarea lui Ștefăniță în contra Polonilor.

Tocmai pe cînd se turburau astfel relațiunile între copilul pus în fruntea Moldovei și regele Poloniei, Muntenia cădea în pericolul de a intra cu totul sub stăpînirea turcească, prin acel Basarab turcit, Mohamed-Bey, care ucigînd pe Radu Călugărul, ceruse de la Șultan domnia pe sama lui ¹⁵. Arbore însă care vedea în căderea Munteniei semnul căderii însuș a Moldovei, și care nu găsia altă scăpare în contra unei asemenea teribile putinți, decît a sta în bune legături cu Polonia, trece peste aceste supărări personale a le domnului său, și trimite în 1523 pe Luca Cîrjă, acel ce negociase tratatul din 1518, la regele Sigismund în solie, pentru a reînoui legăturile de prietenie. Luca Cîrjă în o cuvîntare elocventă care ne-a fost păstrată, expune regelui nevoia unei alianțe comune în contra Turcului. Boierul moldovan vorbea bine înțeles, ca trimis din partea domnului și în numele seu, de și el nu îndeplinea decît voința, și reproducea gîndurile lui Arbore.

«Domnul meu Ștefan vodă, *prietenul* Măriei voastre, inceptu ambasadorul, precum în rîndurile trecute astfelu și acuma, vă trimite vorbă și amintire despre păgîni, cum bat creștinătatea, cum o apasă, cum îi ripesc pămînturi, lovesc și cuprind orașe, pe cînd

13. Acta Tomiciana VI. 24 și 54.

14. Acta Tomiciana VI. p. 119. De aceea nu poate fi adevărat că Ștefan să'și fi „luat doamnă“ cum spune Ureche, după lupta cu Tătarii, întîmplată în 1518 (Letopisește I, p. 154) cu atîta mai mult că în acel an Ștefăniță era numai de 12—13 ani.

15. Mai sus, p. 485.

noi creștinii nici ne gîndim la uneltirile lor». După aceea arată cum Turcii au luat Belgradul din cauza neîmîrii creștinilor, în August 1521. «Ambasadorul domnului meu se afla la curtea sultanului tocmai atunci cînd acesta se gătea cu răsboiu asupra Belgradului. Mai înainte de a-l slobozi, vorbitu-i-a Peri-pașa în următorul chip : spune domnului tău Stefan, ca să execute ori ce poroncă îi va da sultanul, și numai așa se va bucura de grația împărătească. Înțelegînd foarte bine ce scop pot avea unele atari cuvînte, domnul meu și cu tot divanul stătură pe gînduri ce e de făcut, apoi în grabă strînseră oastea și o trimiseră contra Tătarilor, pentru ca astfelu Măria Sa să aibă cuvînt înaintea sultanului de lipsa oamenilor. Curînd după aceea sultanul se mișcă spre Belgrad, trimițînd la domnul meu un olăcar, să-i dea știre, și scriind în scrisoare așa : iar tu Stefan voevod, să îngrijești năvălind asupra țarei Secuști dimpreună cu Basaraba domnul muntenesc și cu Mohamed sangiacul Nicopolei. Mult se mîhni și se turbură domnul meu și cu divanul său, și începură a se gîndi la chipurile de a scăpa din năpaste. D'întăi răspunse Măria Sa că țara sta în răsboiu cu Tatarii; apoi orbi pe trimisul turcesc cu daruri, caftane, bani, cai; nimic nu cruță pentru creștinătate. Acum vodă își congediasă oastea și plecase la Suceava, de unde după o ședere ca de două săptămîni, puse spre Hîrlău. Aice în drum, tocmai lîngă podul Siretinului, îl ajunge un ambător de la vornicul țarei de jos, aducîndu-i vestea despre venirea unui ambasador turcesc. Auzînd aceasta, domnul meu expediă în pripă porunci domnești *pe la boieri și pe la țărani*, chemîndu-i la oaste contra Tătarilor, Turcul fu trăgănat în cale, cu una, cu alta, încît sosi după strîngerea unei părți de oaste, și dete domnului următoarea scrisoare de la sultanul, plină de o strașnică mînie : E trădător cine se abate

de la voința împărătească ; prin urmare nu cum va să cutezi a nu asculta, ci din contra fără zăbavă, sub ochii și privigherea acestui al meu credincios și cinstit *Sinan Celebi*, să ocupi, să prăzi, să supui țara Secuiască. Mult se intristă domnul și cu divanul la aceste vorbe, și după feliu de feliu de incurcături, fu silit a răspunde de a dreptul sultanului : nu mă pot bate cu Secuii, dintâi pentru că avem legături de pace cu regele unguresc ; al doile pentru că regele unguresc fiind nepot regelui polon, apoi Polonia ține cu Ungaria, iar Litvania ține cu Polonia și ne vor cotropi țara, vîzîndu-ne în Secuime ; al treile pentru că ne amenință și Tătarii. Fi va plăcut sultauului să ni se pustiască și să ni se pearză țara ? dar atunci cine-i va plăti tributul ? Însă ambasadorul turcesc nu se plecâ la aceste vorbe. Domnul meu trimise atunci în secret la solul *Sinan Celebi* pe vtorilogofăt și pe vtori-vistier ca să se înțeleagă. D'întăiu Turcul se făcea surd, dar mai pe urmă zise așa : voi lua eu toată greutatea de pe capul vostru asupra spetelor mele ; numai să ne dați 100,000 de aspri peste celelalte daruri. Stătură la mijloc acei doi boieri, și făcură să fie numai 60,000 de aspri și 500 de cîrlani, peste celelalte daruri, adecă caftane aurite, patru sute de aspri, cai și blăni. Și astfel cu mila lui D-zeu și cu norocul creștinilor ne a scăpat din nevoia acel *Sinan Celebi*, care și el era Moldovan de naștere, din neam boieresc, prins rob din țara de jos. După aceea sangiacul Silistrei, acărui autoritate se întinde de a lungul Dunărei în fața țărilor munte-nească și a noastră, trimise la domnul meu un sol, purtător unei scrisori de la sultanul, cerînd să-i se dea ajutor și să-i se invoiască trecerea prin țara noastră ca se meargă contra Măriei Voastre, ci domnul meu nu se induplecâ, și trimise tînguii la Constantinopole pe vornicul Iurie, care după multe aler-

gări, și după ce plătise la patru pași cîte 30,000 de aspri la fie-care, izbuti cu mila lui Dumnezeu ca să facă a se destitui acel sangiac. Ce se atinge de țară și domnia muntenească, apoi știm că Turcii o stricară, o vătămară și o răsipiră, și i puseră în cap un Ture, pe unul Mohamed, și tăiară boierimea, jupă-nese și copii, și robiră averile, arseră și devăstară satele».

După această expunere a rolului de până acuma a Moldovei, în dușmăniile dintre Turci și creștini, ambasadorul mai caută a interesa cu deosebire pe Poloni la cererile sale, spunîndu-le despre o misiune secretă a Turcilor în Moldova, în scopul de afla relațiuni asupra puterilor Poloniei, ceea ce ar pune în perspectivă un apropiat războiu al Turcilor contra acelei țări, de sigur un meșteșug întrebuintat de ambasador pentru a spărie pe Poloni, și a-i face mai plecați a primi propunerile Moldovei. El sfîrșește prin o călduroasă perorațiune, înbiind pe regele polon să înjghebe împreună cu papa o mare ligă contra păgînilor. «Să vă mai spun Măriei Voastre că domnul meu, amicul Măriei Voastre, ținu acuma sfat cu consilierii sei despre regii și domnii creștinii, pentru ca să hotărască, care din ei ar fi atît de vrednic și înțelept în cît să fie în stare de a începe, de a întocmi, de a conduce marea afacere a împăciurei creștinilor contra dușmanilor păgîni ai creștinătății; și nici domnul meu, nici consilierii sei nu se putură dumeri de a găsi un rege și domn atît de vrednic și înțelept pentru această treabă, afară numai pe Măria voastră. În fine rugăm pe Măria voastră de a băga în samă cuvintele noastre, gîndindu-vă bine mai înainte de toate să nu se piardă creștinătatea tocmai în zilele Măriei voastre; căci dacă astăzi Dumnezeu va pedepsi țara noastră, Moldova, să nu vă îndoiți Măria Voastră că mine are să vină rîndul și pentru alte

țări creștine. Nu treceți cu ușurință asupra ambasadei noastre, fiind de cea mai mare importanță. Măria Voastră aveți o domnie mare și un divan mare și numeros ; consultați-vă și chibzuiti!»¹⁶.

Accest monument al elocvenței politice a străbunilor noștri, este însemnat și pentru ghibăcia cu care este alcătuit, și pentru prețioasele destăinuri istorice ce conține. Toate mijloacele, spaima de Turci, amenințarea Poloniei de ei, cîrtenirea regelui sunt puse în joc de ambasador pentru a izbuti. Toate silințele sale fură însă zadarnice, nu atît din pricina Polonilor, care poate s'ar fi înduplecat de astă dată a nu mai sta nepăsători față cu primejduirea Moldovei, ci din aceea a lui Ștefăniță, care se infuriă cîmplit cînd auzi de ambasada trimisă la *dușmanii* sei, fără a lui învoire. Nu e vorbă, ambasadorul care venia în aparență din partea domnului Moldovei, pune în socoteala lui toată acea înțeleaptă purtare, prin care Moldova izbutise pentru un moment de a se subtrage de la îndatorirea, luată prin închinarea făcută de Bogdan Turcilor, de a le veni în ajutor cu oștile sale la vreme de război. Este însă înviderat că la toate acele fapte enumerate de Cîrjă, domnul seu care avea pe atunci, 1521, vrîsta de 14—15 ani, nu putuse lua o parte hotărîtoare. De aceea Cîrjă nu uită a pomeni tot deauna alături cu domnul și divanul țarei, care într'adevăr, sub însuflarea lui Arbore, condusesese toate împrejurările.

Acuma însă Ștefăniță devenise domn, și era cu totul îndrăzneț din partea lui Arbore, a vroi să urmeze înainte față cu Polonia politica cea de pace și de înfrățire, patronată de el, cînd stăpînul seu se afla ofensat personal de ei, și în el ferbea gîndul de

16. Arh. ist., I. 1, p. 9.

răsbunare. După ce Sigismund refuzase lui Ștefan mîna fetei sale, și se schimbase pentru aceasta o corespondență indestul de inveninată între el și Ștefan, acesta să trimită din propria lui inițiativă o ambasadă așa de curtenitoare aceluia care îl ofensase?

În încercarea făcută de Arbore de a conduce tot prin sine destinele patriei sale, și după ce copilăndrul pe care l'povățuise până atunci apucase în mîni ocîrmuirea țarei, și vroia să 'i imprimie o îndreptare conformă cu simțimîntele sale personale, însă protivnică intereselor ei; în durerea aceasta de țară, care făcea pe ministru să nu cate la inima stăpînului, și să stee numai cu gîndul pironit asupra primejdiei căreia țara era expusă—in aceste împrejurări stă pe de o parte mărimea lui Arbore, pe de alta și explicarea rațională a tragicului seu sfîrșit.

Ureche raportează că pricina pentru care Ștefăniță a tăiat pe Arbore, «nici judecat, nici dovedit» ar fi că «l'au aflat cu viclenie»¹⁷, fără a preciza însă cu ce feliu de viclenie ar fi umblat Arbore. S'ar putea gîndi la o sprijinire a pretențiilor lui Rareș, care împinsese pe mai mulți boieri la pîbegiri în Polonia. Această însă este cu totul neprobabil. Arbore care fusese atot puternic în timpul copilăriei lui Ștefăniță, și care credea că va putea păstră și acuma, după ce dînsul luase trebile în mîni, conducerea tînărului principe, să vree a'l răsturna pentru a aduce în locu-i pe un om făcut, care nu-i ar mai fi lăsat nici o fărîmă de autoritate? Alt chip însă de a'l vicleni, nu se poate inclipui, de cît răsturnarea lui în favoarea competitorului, și intru cît o asemenea este peste putință, nu se poate atribui moartea lui Arbore unei

17. *Ureche* I, p. 154. Moartea lui Arbore s'a întîmplat în April 1523. Prin urmare ambasada lui Cîrjă care este din acelaș an, fără dată lunară, trebuie să fie din Ianuarie sau Februarie.

altei pricini, de cît împrejurărei că a vroit să treacă peste schimbătoarele valuri a le tinereței, și să mănțină politica moldovenească în calea aceea, pe care el o credea cea mai bună spre mîntuirea țării. Puțin timp după ce Arbore este jărtfit, Ștefăniță taie și pe fiii lui, Toader și Nekita.

Moartea lui Arbore, pe care boierii o socoteau nedreaptă, fiind că se făcuse fără judecată, și fiind că mulți din ei împărtășiau vederile lui, și se temeau de răsbunarea sîngeroasă a infuriatului Ștefăniță, împinge pe parte din ei la răscoală contra domnului, în ziua de 7 Septemvrie 1524. Dar Ștefăniță, chemînd milițiile țărănești în ajutor, înădușă rezmirița boierilor, care vîzîndu-se bătûți, își scapă viața fugind în alte țări. Pe cîți însă au apucat a-i prinde, precum pe Costea părcălabul, pe Ivașcu logofătul, pe Sima vistiernicul și pe alții încă, le-au tăiat capetele în tîrg în Roman¹⁸. Spusele lui Ureche asupra răscoalei boierilor lui Ștefăniță, sunt adevărate printr'un document de la Petru Rareș, care spune că «am dat mănăstirei Tazlăului satul Pașcanii, în cîmpul lui Dragoș, care sat se sechestrăse p_ntru crima trădărei de la Sima (vistiernicul) cînd acesta s'a fost revoltat contra nepotului nostru de frate, Ștefan Vodă cel Tînăr»¹⁹.

Arbore fiind ucis și boierii cei mai de samă imprăstieți, Ștefăniță putea să dea liber curs urei sale contra Polonilor. Aceștia se temeau foarte, ca el să nu se arunce în partea Turcilor. Polonii încearcă deci a recîștiga bunele lui dispoziții, trimițînd pe Laurentius Miedzileski, episcop de Camenița și pe Gheorghe Krupski, castelanul de Cracovia, ca să impace pe Ștefan cu boierii sei, spre a'l îndruma astfel încet

18. *Ureche*. Letopisețe, I, p. 155.

19. *Arh. ist.*, I, 1, p. 132, 1530 Mart 3.

cătră alianța polonă²⁰. Ștefăniță pune însă pe episcop la închisoare²¹. Boierii spăimîntați de apucăturile din ce în ce mai violente a le domnului, rog pe regele polon să intervină, căci la din potrivă ei se vor da Ungurilor sau chiar Turcilor²². Sigismund cere atunci intervenirea nepotului său, regele Ungariei Lădovic al II-le. El îi scrie: «Ai putut înțelege din relațiile ambasadorului tău cele ce se fac în Moldova; că acel voevod prin insolența și nebunia lui se pierde pe dînsul și pe ai sei. Noi temîndu-ne, în aceste împrejurări critice, ca nu prin răsbunarea noastră, acea țară să încapă mai curînd în puterea dușmanului nostru comun, suntem siliți a trece cu vederea grelele injurii căror am fost expuși»²³. Ștefan aflînd de încercarea regelui Poloniei, de a-i arunca în spete pe acel al Ungariei, amenință de a dreptul pe Sigismund cu alianța turcească, cerînd cu mare stăruință pe pribeagul Cosma Șerpe. Consilierii poloni temîndu-se ca fapte să nu urmeze amenințării lui Ștefăniță, sunt de părere a îndepărta pe Șerpe din regat. Sigismund totuș se sfătuește cu boierul moldovan, ce ar fi de făcut cu acest nebun, care amenința liniștea lumii întregi. Dînsul îi răspunde că dacă Polonii și Ungurii nu vor face începutul unei interveniri, Turcii ar intra numai de cît, căci lui Ștefăniță nu-i rămînea altă scăpare decît a-i chema. El adaugă că regele ar face bine să intrunească pribegii, și să aleagă împreună cu ei un alt candidat la tronul Moldovei²⁴. Tot de această părere erau și boierii pribegiți la Brașov, după cum află Sigismund prin un agent al său Tomșa, trimis în acea parte²⁵. Regele Ungurilor recomandă

20. Acta Tomiciana, VI, p. 284.

21. Idem, VI, p. 307.

22. Idem, VI, p. 308.

23. Idem, VI, p. 308.

24. Idem, IV, p. 324.

25. Idem VI, p. 325.

insă cumpătarea și lăsarea de o cam dată în pace a lui Ștefăniță, spre a nu 'l provoca la ruptură, ceea ce era cu atîta mai înțelept, cu cît Turcii năvălise în Podolia și Rusia, și puteau prea lesne trece în Polonia. Se vede însă că Ștefăniță nu era așa de nebun precum îl credeau Polonii și Ungurii, căci cînd sosi momentul hotărîtor, cînd Turcii răspînși de Poloni se retrăgeau către Dunăre, domnul Moldovei în loc de a le da ajutor, îi atacă și-i bate cumplit, rîpindu-le toată prada făcută²⁶. El întrebuițase deci amenințările sale de alianță cu Turcii, numai spre a spărie pe Poloni; dar pentru ca ei să nu creadă că și-ar fi schimbat gîndul față cu dînșii, prin ajutorul ce le dăduse la răpunerea Turcilor, în scrisoarea ce o trimite lui Sigismund spre a-i vesti izbînda, îl insultă, trătînd pe Poloni de trîndavi²⁷. Din cauza acestei purtări necuviincioase, apropierea între Moldoveni și Poloni, care părea îndrumată prin izbînda lui Ștefăniță asupra Turcilor, iarăși se risipește, și neîncrederea în el din partea Polonilor își urmează cursul seu mai departe.

În 1526 Ștefăniță atacă pe Radul de la Afumați, și pradă cumplit Muntenia, întorcîndu-se înapoi fără a suferi nici o improprietate²⁸. Această lovitură dată țării muntene, poate să fi fost tot spre a se răsbuna pentru adăpostirea unor boieri pribegi, care se știe că umpluse lumea după stîngerea răscoalei lor.

După cît se vede însă Polonii, pentru a pune odată capăt temerei lor, ca Ștefăniță într'un moment al furiei, care'l stăpînea obicinuit, să nu se lege cu Turcii

26. *Wapowski*, p. 558 ap. *Picot*. *Chronique d'Ureche*, p. 275.

27. *Acta Tomiciana*, VII, p. 61: Scrisoarea lui *Tomiczki* către *Luca Gorski* din 22 August 1524: „Ex hoc incluso exemplo responsionis moldavicae vestra Magnificentia facile cognoscet quo in pretio apud ipsum Moldavum simus, ob ignaviam nostram qui modum et facultatem defensionis nobis ademit“.

28. *Ureche*. *Letopisește*, I, p. 156.

în contra lor, se hotărește să 'i pună capăt zilelor, și determină pe însuș soția lui să 'i dea otravă. «Zeu de treabă jupăneasă moldovancă, să'si omoare bărbatul» exclamă Căpitanul, raportînd acest eveniment din istoria Moldovei²⁹.

Astfel se sfîrșește din viață, în vîrstă abia de 21 de ani, acest principe, care și el ca și tatăl său Bogdan, sîmăna lui Ștefan cel Mare, însă prin părțile cele rele a lui caracterului său: iute și pornit, crud în minie, autoritar și nesupus. Însă pe cînd la Ștefan cel Mare asemenea însușiri periculoase slujiau ca substrat de energie pentru elementele cele bune a sufletului său, în fiul și mai ales în nepotul lui, desbrăcate de ori ce nobile și înalte avînturi, ele manifestau la lume uricioasa lor ființă numai în porniri sîngeroase și apucături nebunești.

29. *Ureche*, idem. *Căpitanul* în *Mag. ist.*, I, p. 162. Ștefăniță moare în 12 Ianuarie 1527. Vezi inscripția de pe mormîntul lui la mănăstirea Putna în *Arh. românească*, II, p. 309. *Ureche* (I, p. 156), pune din greșală data morții lui la 20 Sept. 1526.